

ÜLESTÕUSMISAJA KOLMAS PÜHAPÄEV AD 2023

Jh 21:15–19 (Jr 23:1–4; 1Pt 5:1–4)

15 Kui nad nüüd olid einet võtnud, ütles Jeesus Siimon Peetrusele: «Siimon, Johannese poeg, kas sa armastad mind rohkem kui need?» Peetrus ütles talle: «Jah, Issand, Sina tead, et Sa oled mulle armas.» Jeesus ütles talle: «Sööda mu talleid!»

16 Tema ütles talle veel teist korda: «Siimon, Johannese poeg, kas sa armastad mind?» Ta vastas Talle: «Jah, Issand, Sina tead, et Sa oled mulle armas.» Jeesus ütles talle: «Hoiu mu lambaid kui karjane!»

17 Tema ütles talle kolmandat korda: «Siimon, Johannese poeg, kas ma olen sulle armas?» Peetrus jäi kurvaks, et Jeesus küsis temalt kolmandat korda: «Kas ma olen sulle armas?» Ja ta ütles Temale: «Issand, Sina tead kõik, Sina tead, et Sa oled mulle armas.» Jeesus ütles talle: «Sööda mu lambaid!»

18 Tõesti, tõesti, ma ütlen sulle, kui sa olid noor, võõtasid sa end ise ning läksid, kuhu sa tahtsid, aga kui sa vanaks saad, siis sa sirutad oma käed välja ja keegi teine võõtab sind ning viib sind, kuhu sa ei taha.»

19 Aga seda Ta ütles vihjates, missuguse surmaga Peetrus pidi Jumalat austama. Aga kui Jeesus seda oli öelnud, ütles Ta talle: «Järgne mulle!»

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on neljanda evangeeliumi autoriks apostel Johannes, keda evangeeliumis endas nimetatakse «jüngriks, keda Jeesus armastas». Johannes pärines Galileast Betsaidast, ta oli Sebedeuse ja Saloome poeg ning apostel Jaakobus Vanema vend. Pärimuse järgi elas ta ainsana Jeesuse kaheteistkümnest apostlist kõrge vanaduseni ning suri loomulikku surma.

Evangeeliumi lõpul sõnastab autor ühemõtteliselt oma kirjatöö eesmärgi: «Jeesus tegi jüngrite ees veel palju muid tunnustähti, mida ei ole sellesse raamatusse kirja pandud, aga need on kirja pandud, et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes.» (Jh 20:30j) Kirikuisad järeldavad sellest, et Johannese evangeelium on kirjutatud aasta 100 paiku¹, tükk aega pärast kolme esimest evangeeliumi, mida autor tundis ja mida ta pidas vajalikuks täiendada eeskätt õpetuslikult seisukohalt.

Erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist, mis põhiosas keskenduvad Jeesuse avaliku tegevuse viimasele aastale ning kujutavad seda jätkuva teekonnana Galileast Jeruusalemma, kus «viiakse lõpule kõik see, mis prohvetid on kirjutanud Inimese

¹ Uuemas kirjanduses on mitmeid autoreid, kes on Johannese evangeeliumi arvatava kirjutamisaja nihutanud märksa varasemaks, ajavahemikku aastast 40 kuni aastani 60.

Pojast» (Lk 18:31), kõneleb Johannes kolmest erinevast korrast, mil Jeesus Galileast Jeruusalemma rändas, ning kuigi on mitmeid teiste evangeeliumidega kattuvaid jutustusi, on umbes üheksa kümnendikku Johannese evangeeliumis esitatud materjalist selline, mida ei leia ülejäänud kolmest.

Laias laastus jaguneb Johannese evangeelium kaheks suureks osaks, mida võiks pealkirjastada kui «Jeesus ja maailm» (Jh 1:19–12:36) ning «Jeesus ja Tema jüngrid» (Jh 13:1–21:25). Esimese osa raamistuseks on ühelt poolt üldine sissejuhatus kogu evangeeliumile (Jh 1:1–18) ning teiselt poolt pessimistlik kokkuvõte (Jh 12:37–50), milles tõdetakse, et «ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri tunnustähti, ei uskunud nad siiski Temasse» (Jh 12:37).

Evangeeliumi keskseks teoloogiliseks teemaks on Selle tulemine, «kes tuleb ülalt» ja «on üle kõikide» (Jh 3:31) ning kes, olles «pärit Jumala juurest», «läheb tagasi Jumala juurde» (Jh 13:3). Just siin vastanduvad teravalt [vaenulik] maailm ja Jeesuse jüngrid, kusjuures tolle vaenuliku, jumalatu maailma esindajateks on paraku eeskätt need, kes peaksid olema Jumala omad ja kelle süü on seetõttu märksa rängem kui nende oma, kes on sündinud [vaimulikult] pimedana.² Evangeeliumi proloogis väljendatakse seda sõnadega: «Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu.» (Jh 1:11)

Vastandiks on need, kes Ta vastu võtavad – neile «andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks» (Jh 1:12). Nagu Jumala igavene Sõna sai lihaks, sündides inimesena siia maailma, nii sünnivad Temas need, kes «usuvad Tema nimesse», igaveseks eluks. Jumala Poeg on tulnud alla maa peale (vrd nt Jh 6:33), et maapealsed võiksid Temas saada ülendatud taevasse. Temas on «taevas avatud» (vrd Jh 1:51) ning pärast oma ülestõusmist on Jeesus läinud taevasse, Isa juurde, tagasi, et seal omadele aset valmistada (Jh 14:2).

Kiriku traditsioon näeb Johannese evangeeliumi ka väga sakramentaalse tekstina: selle keskmes on algusest lõpuni nii ristimine kui armulaud³, millele lisandub jüngritele pattudest lahtimõistmise meelevalla andmine pärast Jeesuse ülestõusmist (Jh 20:22j).

Vähemalt analoogiana tuletab Johannese evangeeliumi ülesehitus meelde ka vanakirikliku jumalateenistuse jagunemist katekuumenite ja usklike missaks.⁴ Esimese osa kõrgpunktiks oleks sellise vaatlusviisi puhul pimedana sündinu tervendamine (Jh 9) kui ettevalmistus ristimiseks ning Laatsaruse ülesäratamine surnuist (Jh 11) kui ristimise võrdpilt, mille kommentaariks sobivad Jeesuse poolt veidi hiljem öeldud sõnad: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui nisuiva ei lange maasse ega sure, siis see jääb üksi, aga kui see sureb, siis see kannab palju vilja.

² Vrd Jh 9:41: «Kui te oleksite pimedad, ei oleks teil pattu. Aga et te nüüd ütlete: «Meie näeme», siis jääb teie patt teile.»

³ Kuigi Johannese evangeelium ei too erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist meieni Püha Öhtusöömaaja kirjeldust.

⁴ See seletaks ka – arkaandistsipliini silmas pidades –, miks Johannes ei kirjelda Püha Öhtusöömaaga.

Kes oma elu armastab, see kaotab selle, ja kes oma elu vihkab selles maailmas, see hoiab selle igaveseks eluks. Kes tahab mind teenida, peab järgnema mulle, ja kus olen mina, sinna saab ka mu teenija.» (Jh 12:24–26) Evangeeliumi teine osa – usklige missa võrdpildina – keskendub viimasel õhtusöömaajal kõneldule ja toimunule, risti ja ülestõusmise müsteeriumile ning uuele elule, mis ulatub ajast igavikku (vrd Jh 21:22j).

Igal juhul tuleb Johannese evangeeliumi lugedes ja tõlgendades pidada meeles ühelt poolt pidevat vastuolu Jeesuse ja Tema omade ning vaenuliku, jumalatu maailma vahel, ning teiselt poolt seda, et evangeeliumis avalduvad usutõed Jeesuse, Jumala lihaksaanud Sõna kohta kõnelevad samaaegselt ka nendest, kes nagu Temagi «ei ole sündinud verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast» (Jh 1:13).

Keelelisi märkuseid

Olid einet võtnud – ἠρίστησαν – sõna ἀριστάω tuleneb eeskätt hommikusööki tähistavast sõnast ἄριστον ning selle tõlkevasteks võiks olla ka «pruukosti võtma».

Ütles – λέγει – «ütleb».⁵

Jeesus – ὁ Ἰησοῦς – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest יהושע ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Siimon Peetrusele – τῷ Σίμωνι Πέτρω – nimi Σίμων tuleneb heebrea nimest שמעון – «ta on kuulnud». Nimi Πέτρος tähendab «kalju».

Johannese poeg – Ἰωάννου⁶ – «Johannese» – nimi Ἰωάννης tuleneb heebrea nimest יוחנן või יוחננה ning tähendab «JHWH on armuline», «JHWH on armu andnud», «JHWH armukink».

Armastad – ἀγαπᾷς – sõna ἀγαπάω tähendab «armastama», «[kellelegi] head soovima», ka «[kellegi järele] janunema / õhkama»⁷.

Peetrus – originaalis puudub siin Peetruse nimi.

Ütles – λέγει – «ütleb».

⁵ Viimases eestikeelses redaktsioonis (ja EELK Kirikukäsiraamatu Lugemiste raamatus) on originaalis kasutatud oleviku ajavorm tõlgitud tihtipeale lihtminevikuks. Tegemist on väga kahetsusväärse stilistilise eksimusega, kuna oleviku kasutamine taolistes kohtades on oluline jutustuse dünaamika tajumiseks.

⁶ Paljudes käsikirjades Ἰωνᾶ – «Joonas».

⁷ Sarnase tähendusvarjundiga on heebrea אהב – «armastama», «[kellegi järele] õhkama».

Issand – κύριε – κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

Sa oled mulle armas – φιλω σε – sõna φιλέω tähendab «sõbra kombel armastama».⁸

Jeesus – originaalis puudub siin Jeesuse nimi.

Ütles – λέγει – «ütleb».

Sööda – βόσκει – sõna βόσκω tähistab eeskätt kariloomade söötmist ja nende eest hoolitsemist.

Tema ütles – λέγει – «ütleb».

Vastas – λέγει – «ütleb».

Jeesus – originaalis puudub siin Jeesuse nimi.

Ütles – λέγει – «ütleb».

Hoia...kui karjane – ποιμαίνε – «karjata». Sõna ποιμαίνω – «karjatama» – kaastähenduseks on «juhtima», «valitsema».

Tema ütles – λέγει – «ütleb».

Kas ma olen sulle armas – φιλεις με – vt ülalolevat märkust sõna φιλέω kohta.

Jäi kurvaks – ἐλυπήθη – sõna λυπέω tähistab valusat kurvastamist, samuti südametunnistuse piinadest tulenevat valusat kahetsust.

Et Jeesus küsis temalt – ὅτι εἶπεν αὐτῷ – «et [Ta] ütles talle».

Ütles...ütles – λέγει...λέγει – mõlemal korral: «ütleb».

Tõesti, tõesti, ma ütlen sulle – ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι – sõna ἀμὴν tuleneb heebrea sõnast ἰμῶν – «aamen», «tõesti», «sündigu nõnda».⁹

⁸ Sõbraarmastus – φιλέω, ladina keeles *amicitia* – on armastus, mille puhul loomuliku kiindumusega kaasneb ühelt poolt valiku tegemine, teiselt poolt vastastikkus: φιλέω ja *amicitia* ehk sõbraarmastus on võimalik ainult siis, kui see rajaneb vastastikusel meeldivusel, vabal tahtel ja valikul.

⁹ On oluline tähele panna, et Jeesus ei oota mitte «aamenit» kinnitusena oma sõnade tõesusele, vaid alustab olulisi sõnavõtte ise «aameniga», nõnda nii oma sõnade tõesust kinnitades kui oma jumalikku meeleva demonstreerides.

Olid noor – ἦς νεώτερος – «olid noorem».

Viib – οἴσει – sõnasõnalt: «kannab».

Vihjates – σημαίνων – sõna σημαίνω tuleneb sõnast σῆμα – «märk», «tähis»¹⁰ – ja tähendab «märku andma», «teatavaks tegema», «mõista andma», «[millelegi] osutama», «viitama».¹¹

Pidi...austama – δοξάσει – sõna δοξάζω tähendab «ülistama», «austama», «austust osutama», «au sees pidama», «[kellestki midagi] arvama», «[kellestki midagi] pidama». Originaalis kasutatakse siin tuleviku ajavormi, mis tähistab enamasti midagi, mille toimumine tulevikus on kindel (erinevalt eestikeelses tõlkes vähemalt teataval määral kõlavast tingivast kõneviisist).¹²

Jeesus – originaalis puudub siin Jeesuse nimi.

Ütles – λέγει – «ütleb».

Järgne mulle – ἀκολουθεί μοι – sõna ἀκολουθέω tähendab «[kellegi] järel käima», «[kedagi] saatma», «[kellegi] järgijaks saama/hakkama».¹³

Sisuline analüüs

Kuigi Johannese evangeeliumi kahekümne esimest peatükki on peetud hilisemaks lisanduseks, mis pärinevat ajast pärast evangelisti surma, lähtutakse käesolevas tekstikäsitluses veendumusest, et tegemist on mitte ainult Johannese evangeeliumi orgaanilise osa, vaid äärmiselt olulise kokkuvõttega, milles on rohkeid viiteid eelnenule. Ka Jh 21:15–19 mõistmiseks on tähtis pidada meeles Peetruse rolli kogu Johannese evangeeliumis ning eeskätt seda, mida temast räägitakse Jeesuse kannatusloo raames.

See, et Jeesus küsib Peetruselt kolm korda, kas too Teda armastab (õigupoolest küsib Jeesus kahel esimesel korral tema armastuse ning kolmandal korral ta sõpruse järele), ei ole juhuslik ega mõeldud üksnes küsimuse tähtsuse rõhutamiseks, vaid tegemist on

¹⁰ Sama päritolu on sõna σημειῶν – «tunnustäht», «imetegu», samuti märgiteadust tähistav võõrsõna «semiootika».

¹¹ 1968. aasta piiblitõlkes: «tähendades».

¹² Niisiis oleks ehk õigem tõlkida: «peab austama».

¹³ 1739. aasta Piiblis: «Käi minno järrel»; 1968. aasta piiblitõlkes: «Järgi mind».

otsese vihjega sellele, kuidas Peetrus oli Jeesuse kolm korda ära salanud. Ühtlasi tuleb rõhutada, et Jeesus ei tee taolist vihjet mitte Peetruse osatamiseks, vaid aitab tal seeläbi leida lepitust eeskätt tema oma südametunnisega, võib-olla ka teiste jüngritega (ja Johannese evangeeliumi lugejatega, kelle iseäranis esimene põlvkond oleks võinud muidu kahelda Peetruse autoriteedis).

Õigupoolest on kogu Peetruse käitumisest Johannese evangeeliumi viimases peatükis näha, et ta südamel lasub Jeesuse salgamise koorem: seda tuletavad meelde nii tema fiaskoga lõppenud katse pöörduda tagasi oma endise elukutse juurde – ««Ma lähen kalale.» ... Ent sellel ööl ei püüdnud nad midagi.» (Jh 21:3) – kui kaldale jõudes eest leitud sütetuli (Jh 21:9; vrd Jh 18:18). Millele muule kui kolmekordsele salgamisele olekski Peetrus võinud mõelda, kui Jeesus temalt nüüd kolm korda armastuse ja sõpruse järele küsis?

Jeesuse esimeses küsimuses peitub tegelikult päris terav torge: «Siimon, Johannese poeg, kas sa armastad mind *rohkem kui need?*» (Jh 21:15)¹⁴ On üsna kindel, et Peetrusele meenus seepeale, kuidas ta oli Jeesuse kannatuste eelõhtul kinnitanud, et ta annab oma elu Jeesuse eest (Jh 13:37), teiste evangeeliumide järgi koguni, et kui ka kõik teised Jeesusest taganeksid ja Ta salgaksid, siis tema mitte (Mt 26:33jj; Mk 14:29jj).

Peetruse vastuses ei ole endisest enesekindlusest enam jälgegi. Ta kostab pigem vaikselt ja alandlikult: «Jah, Issand, Sina tead, et Sa oled mulle armas.» Peetrus isegi ei söanda oma armastusest rääkida Jeesuse tarvitatud sõnaga ἀγαπάω, vaid kasutab selle asemel sõbraarmastust tähistava sõna φιλέω.¹⁵ Ei mingit praalimist ega enda teistest kõrgemale tõstmist, üksnes alandlik tunnistus, et kõigest hoolimata on Jeesus ikkagi talle armas.

Teine küsimus ja vastus on samasugused, nagu esimesed, ent kolmandal korral kasutab Jeesus ise sõna φιλέω: «Siimon, Johannese poeg, ka ma olen sulle armas?» (Jh 21:17) See haavab tõsiselt Peetruse südant, kusjuures eestikeelne tõlge «jäi kurvaks» ei anna päris täpselt edasi kreeka λυπέω tähendust. Tegemist on tõsise, valusa, kahetseva, siin ilmselt südametunnistuse piinadest tuleneva kurvastusega, mis ei ole suunatud mitte niivõrd Jeesusele (kes justnagu ei mõistaks, usuks või tunnustaks Peetruse armastust), vaid Peetrusele endale: tema ees avaneb kuristikuna tema salgamise süngmust sügavus. Sellegipoolest ta ei korda ahastuses oma viga (või veelgi enam, Juuda hukatuslikku meeletepattu), vaid ütleb kolmandatki korda, et Issand on talle armas.

¹⁴ Sõnasõnalt tuleks tõlkida: «...kas sa armastad mind nendest rohkem?», kusjuures «need» ei pruugi siin tähendada mitte ainult teisi jüngrid, vaid ka viipekauguses olevaid esemeid, näiteks paati ja võrku. Tõenäoline on siiski, et Jeesus peab silmas seda, kas Peetrus armastab (või arvab end armastavat) Jeesust rohkem kui teised jüngrid Teda armastavad.

¹⁵ Tõsi, arameakeelses Uue Testamendi tõlkes kasutatakse mõlemal puhul eeskätt tundelist armastust tähistavat sõna ܠܘܘܐ .

Peetruse vastus on tähelepanuväärne, kuna see toob meelde veel ühe sarnase vestluse Jeesuse ja Peetruse vahel, mis toimus pärast seda, kui Jeesus oli enam-vähem samas paigas – Tibeeriase järve ääres – toitnud imelisel viisil viis tuhat meest. Nimelt kõneles Jeesus seejärel endast kui tõelisest taevast alla tulnud Eluleivast, rõhutades, et need, kes tahavad pärida igavest elu, peavad sööma Tema liha ja jooma Tema verd. Neid sõnu liiga rängaks, ärritavaks, väljakannatamatuks pidades «lahkusid paljud Ta jüngritest Tema juurest ega käinud enam koos Temaga» (Jh 6:66) ning Jeesus küsis ka oma lähimate jüngrite käest: «Kas teiegi tahate ära minna?», mille peale Peetrus vastas: «Issand, kelle juurde me peaksime minema? Sinul on igavese elu sõnad, ja me oleme uskunud ning ära tundnud, et Sina oled Jumala Püha.» (Jh 6:67–69)

Nüüd, pärast Jeesuse ülestõusmist, ütleb Peetrus Talle: «Issand, Sina tead kõik, Sina tead, et Sa oled mulle armas.» (Jh 21:17) See oleks nagu kõigele varasemale joone alla tõmbamine: Jeesusel ei ole tarvis enam midagi küsida, sest Ta ju teab, et Ta on Peetrusele armas,¹⁶ ning kahtlemata teab ka Peetrus, et tal tõepoolest ei ole kellegi teise juurde minna, sest Jeesus on Jumala Püha ja ainult Temal on igavese elu sõnad.

Kõigile kolmele küsimusele ja vastusele järgneb Peetrusele tema karjasekohustuste meelde tuletamine ja kinnitamine. Esimesel korral ütleb Jeesus: «Sööda mu talleid!», teisel korral: «Hoia mu lambaid kui karjanel!», ning kolmandal korral: «Sööda mu lambaid!» Tõenäoliselt ei ole siin olulist erinevust tallede ja lammaste vahel – kui, siis eeskätt meeldetuletusena Peetruse kätte usaldatud hingede haavatavusest ning sellest, et karjase ülesanne on näha ja mõista iga oma hoolealuse olukorda, vajadusi ja erinevusi ning neile vastavalt tegutseda.

See, et Jeesus usaldab Peetruse hoolde «oma talleid» ja «oma lambad», näitab Peetruse karjaseameti universaalsust: Peetrus on Kalju, millele Kristus on rajanud oma kiriku (vrd Mt 16:18). Peetrus ei olnud küll esimesena kutsutud jünger, kuid kõigis apostlite loeteludes nimetatakse teda alati esimesena. Ka Apostlite tegude raamatus on Peetrusel raamatu teises pooles domineeriva Pauluse kõrval tähtsaim roll, iseäranis apostlite eeskõnelejana ja sellena, kelle kaudu sündisid Jeesuse omi meenutavad imeteod ja tunnustähed.¹⁷ Küllap see on ka üks Johannese evangeeliumi viimase peatüki sõnumeid: jah, oli «jünger, keda Jeesus armastas», ent temagi – Johannese evangeeliumi autorina – ei sea Peetruse autoriteeti kahtluse alla, vaid tunnustab ja kinnitab seda.

Peetruse autoriteedi ja juhirolli kinnitamisele (või, tema salgamist silmas pidades, taastamisele) järgneb enesestmõistetavalt Peetruse surma ettekuulutus: ««Kui sa olid

¹⁶ Jeesus teadis seda juba enne küsimistki, nagu Ta oli teadnud sedagi, kes Ta reedab ja kes Ta salgab: «Jeesus teadis ju algusest peale, kes on need, kes ei usu, ja kes on see, kes Tema reedab.» (Jh 6:64)

¹⁷ «Seda enam aga lisandus neid, kes uskusid Issandasse, suurel hulgal nii mehi kui naisi, nii et nad kandsid ka haigeid tänavatele ning panid need kandraamidele ja vooditele, et Peetruse möödudes kas või tema varigi langeks mõne peale neist.» (Ap 5:14j)

noor, vöötasid sa end ise ning läksid, kuhu sa tahtsid, aga kui sa vanaks saad, siis sa sirutad oma käed välja ja keegi teine vöötab sind ning viib sind, kuhu sa ei taha.» Aga seda Ta ütles vihjates, missuguse surmaga Peetrus pidi Jumalat austama.» (Jh 21:18j) Ka sõnad «Järgne mulle!» kannavad sedasama mõtet: kui Peetrus on Jeesuse tallede karjane, siis kehtib temagi puhul tõde, et «hea karjane annab oma elu lammaste eest» (Jh 10:11).

Peetruse puhul said need sõnad tõeks mitte ainult selles, et ta pidi Kristuse pärast kannatama ja märtrina surema, vaid koguni tema märtrisurma viisis, mis tõenäoliselt oli Johannese evangeeliumi esimestele lugejatele teada: nagu Jeesus, nii suri ka Peetrus risti lööduna, pärimuse järgi küll erinevalt Jeesusest pea alaspidi.¹⁸ Nagu Jeesus oli ristile ülendatuna oma käed välja sirutanud, et kõik enda juurde tõmmata (Jh 12:32), nii pidi ka Peetrus sirutama oma käed, laskma ennast vöötada (s.t ristipuule siduda) ja nüüd juba tõepoolest oma Issanda eest elu andma, sest kätte oli jõudnud aeg, mil ta erinevalt varasemast sai oma Issandale kuni lõpuni järgneda.¹⁹

Jeesus küsis Peetruse armastuse ja sõpruse järele (viimase puhul on pearõhk ilmselt ustavusel – vastandina salgamisele) ning näitas, mida tõeline armastus tähendab ja kuhumaani see ulatub. Jeesust armastada tähendab armastada ka Tema lambaid²⁰ ning tõeline armastus on valmis minema lõpuni, koguni surmani.²¹ Peetruse ülesanne oli hoida Issanda karja ning anda viimaks oma elu Jeesuse lammaste eest. Kui ka kõigile Jeesuse järgijale ei laiene Peetruse omale sarnanev [universaalne] karjaseamet, siis kutse armastada Issandat, Head Karjast, kes on andnud oma elu oma lammaste eest, ja sellest tulenev kohustus armastada ka Tema tallesid on ühine absoluutselt kõigile kristlastele.

Nii pole ka küsimus «Kas sa armastad mind? Kas ma olen sulle armas?» mõeldud mitte ainult Peetrusele, vaid meile kõigile.

¹⁸ «Kuldse legendi» (*Legenda aurea*) järgi ütelnud Peetrus enne hukkamist: «Kristus, kes tuli taevast alla maa peale, ülendati õigetpidi ristile, mind aga on arvatud vääriliseks maa pealt taevasse minema, seepärast peab minu pea osutama maa poole ja minu jalad taevasse. Niisiis, kuna ma pole väärt rippuma ristil samamoodi, nagu mu Issand rippus, siis pöörake rist ümber ja lööge mind risti pea alaspidi.»

¹⁹ Vrd Jh 13:36j: «Siimon Peetrus küsis Temalt: «Issand, kuhu Sa lähed?» Jeesus vastas: «Kuhu mina lähen, sinna ei saa sina mulle praegu järgneda, aga sa järgned hiljem.» Peetrus ütles talle: «Issand, miks ma siis praegu ei saa Sulle järgneda? Ma annan oma elu Sinu eest.»

²⁰ «Kes armastab Jumalat, armastagu ka oma venda! Igaüks, kes armastab seda, kes ta on sünnitanud, armastab ka seda, kes Temast on sündinud.» (1Jh 4:21; 5:1)

²¹ «Armastuse me oleme ära tundnud sellest, et Kristus on jätnud oma elu meie eest; ning meie oleme kohustatud jätma oma elu vendade eest.» (1Jh 3:16)

Jutluseks

Ülestõusmisaja kolmanda pühapäeva traditsiooniliseks nimeks on *Misericordia Domini* – «Issanda heldus».²² Nimi tuleneb pühapäeva missa vanakiriklikust algussalmist «Issanda heldus täidab maa, halleluuja. Issanda sõnaga on tehtud taevad, halleluuja, halleluuja.» (Ps 33:5j) EELK jumalateenistuste käsiraamat ütleb pühapäeva teemat sõnastades, et seda nimetatakse ka Hea Karjase pühapäevaks ning selle sõnumiks on kuulutus Jeesusest kui Heast Karjast ja Tema jüngrite kohustus kanda hoolt Jumala karja eest.

Pühapäeva vanakiriklikuks Evangeeliumiks (Jh 10:11–16) on Jeesuse tähendamissõna Heast Karjast, Epistlik (1Pt 2:21–25) apostel Peetruse üleskutse käia Kristuse jälgedes, kes on meie eest kannatades ja meie patte ristipuule kandes andnud meile patuta elu eeskju ning saanud meie hingede Karjaseks ja Ülevaatajaks.

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on teise lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Jr 23:1–4) hädakuulutus truudusetutele ja ülekohtustele karjastele, kes «hukkavad ja pillutavad» Issanda karjamaa lambaid. Jumal vastab sellele töotusega taolisi karjaseid nuhelda ning asuda ise tõelise karjasena oma lammaste jäägi eest hoolitsema, tuues nad tagasi pagendusest ja andes neile viimaks ka õiged karjased.

Teise lugemisaasta Epistel (1Pt 5:1–4) tuletab kogudusevanematele meelde nende vastutust Jumala karja ustaval, ausal, omakasupüüdmatul ja andunud hoidmisel. Siin on lihtne näha seost Jeesuse manitsusega, et Peetrus hoiaks Tema lambaid nagu karjane, söödaks neid ja hoolitseks nende eest.

Siiski tasub Evangeeliumi üle jutlustades pöörata tähelepanu pigem sellele, kuidas Jeesus aitab Peetrusel leida lepitust tema enda südametunnistusega ning kinnitab teda eeskätt armastuses ja ustavuses ning sellest tulenevalt tema ülesannetes Issanda karja eest hoolitsemisel. Kuna eelneval pühapäeval käsitleti sama ilmunisloo esimest osa (Jh 21:1–14), on paslik sedagi põgusalt meelde tuletada.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesuse kolmas ilmumine jüngritele pärast ülestõusmist leidis aset Galileas, Tibeeriase järve kaldal. Peetrus oli läinud koos teiste jüngritega kalale. Küllap ühelt poolt oli tegemist lihtsalt praktilise ettevõtmisega leivakõrvase hankimiseks, teisalt aga on siin ilmselge seos hiljutiste sündmustega: Peetrus teadis, et Jeesus oli ta paadi ja võrkude juurest ära kutsunud inimesi püüdma, ent tema südametunnistus näis talle ütlevat, et ta on selles kutsumuses läbi kukkunud – nii et võib-olla oleks kõige parem siiski endise ameti juurde tagasi pöörduda. Jumal näitas Peetrusele, et see ei

²² Või «Issanda halastus»; ladinakeelne *misericordia* koosneb sõnadest *miser* – «hale» – ja *cor* – «süda».

ole nii: sel ööl ei püüdnud nad midagi, ent said imelise kalasaagi pärast seda, kui neile ilmus Ülestõusnu ja nad Tema sõna peale võrgu uuesti vette lasksid. Peetrus teadis sealtpeale, et ta ei saa endise elu juurde naasta.

2. Samal ajal ei olnud Peetruse südames ikka veel rahu ega lepitust – lepitust iseendaga, kes ta oli nii enesekindlalt lubanud Issandaga koos kasvõi vangi või surma minna, ent oli Ta kolm korda salanud. Jeesus teadis seda ja tuli Peetrusele appi, küsides kolm korda tema armastuse ja sõpruse järele. Peetrus oli minetanud oma uhkuse, tema vastustest ei kõlanud enam enesekindlat praalimist, vaid üksnes vaikset alandlikkust ning kurba kahetsust oma langemise pärast. Jeesus ei osatanud Peetrust, vaid andis talle võimaluse kogeda armastuse – nii Jumala armastuse kui inimliku vastuarmastuse – patte kinni katvat ja süüd maha pesevat väge. Jeesus ei sõidelnud ega karistanud Peetrust, vaid vastupidi, usaldas teda – usaldas oma karja tema hoolde.
3. Jeesus on Hea Karjane, kes andis elu oma lammaste eest. Selleks peavad olema valmis ka need, keda Jeesus on kutsunud oma «abikarjasteks» – nii Peetrus ja teised apostlid kui kõik nende ametijärglased. Esimese asjana peavad kõik hingekarjased²³ pidama meeles, et kari, mille eest nad on kutsutud hoolt kandma, ei ole mitte nende, vaid Issanda oma. Ning selle kõrval: et Issanda karja eest õigesti hoolitsemiseks on vaja ustavust ja armastust. Igal karjasel peab olema alati meeles Peetruse kolmekordne salgamine – hoiatusena, et ka nemad ei langeks, ja julgustusena, et Issanda juures on heldus ja rohke lunastus ning Tema käes on pattude andeksandmine.²⁴ Samamoodi peab kõigil hingekarjastel olema meeles Issanda küsimus «Kas sa armastad mind?», ning see, et nad on kõigepealt Tema teenistuses ja kannavad ka vastutust eeskätt Tema ees: «Hoiu mu lambaid! Sööda mu talleid».

²³ Eesti keeles hästi kohandunud sõna «pastor» kõrval võiks julgesti tuua tagasi ehk veidi vanamoeliseks peetava «hingekarjase».

²⁴ «Kui me näeme, et Peetrusele anti tema salgamine andeks, siis see julgustab ka meid, nii et me usume seda kindlamini, et arm on tõepoolest patu vastu üliküllaseks saanud.» (Augsburgi usutunnistuse apoloogia XXI)